

Protokoll fört vid pleniföredragning

Regeringskansliet

Enheten för Europarätt och externa frågor

Närvarande

KS-CG-MP-NF-MN

Frånvarande

TA-WV

Justerat

Omedelbart

Ordförande

L a n t r å d

Katrin Sjögren

Föredragande

Vicelanråd

Camilla Gunell

Protokollförare

Europarättschef

Michaela Slotte

.....
Ärende/Dnr/Exp.

.....
Beslut

Nr 3

Beredningen av Finlands utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelse: Landskapsregeringens synpunkter

ÅLR 2016/2075

24 Rk1c

Landskapsregeringen beslöt tillstålla utrikesministeriet ett brev i enlighet med **bilaga 1, Rk1c16P03**.

Dokumentnamn	Nr	Sidnr
BREV	24 Rk1c	2 (4)

Datum	Dnr
18.3.2016	ÅLR 2016/2075

Utrikesministeriet
Politiska avdelningen/
Anne Sipinen
anne.sipinen@formin.fi
kirjaamo.um@formin.fi

Hänvisning

Beredningen av Finlands utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelse

Kontaktperson

Michaela Slotte

Enligt regeringsprogrammet ska konsekvenserna för Finland av ett eventuellt Natomedlemskap bedömas i samband med beredningen av den utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelsen.

Med anledning av den pågående beredningen av Finlands utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelse år 2016 önskar landskapsregeringen framföra följande.

Ålands demilitariserade och neutraliserade status

Åland utgör i säkerhetspolitiskt avseende en unik del av Finland. Åland är föremål för internationell reglering i form av flera avtal och därtill i form av gällande regional sedvanerätt. Genom det s.k. Ålandsservitutet blev Åland första gången föremål för folkrättslig reglering år 1856 då Ryssland förband sig att demilitarisera Åland.

År 1921 beslöt Nationernas förbund att Åland skulle demilitariseras och neutraliseras genom en internationell överenskommelse som ingicks senare samma år av tio signatärmakter. I Moskvafördraget från år 1940 mellan Finland och Sovjetunionen intogs bestämmelser om Ålandsöarnas demilitarisering och i fredsfördraget i Paris 1947 konstaterades demilitariseringen uttryckligen vara gällande.

De nämnda avtalen är fortsättningsvis i kraft och är därmed bindande för alla parter, med ett särskilt ansvar för Finland att säkerställa Ålands demilitariserade och neutraliserade status. (FsUB 1/2004 rd). Dessutom har såväl demilitariseringen som neutraliseringen vunnit folkrättslig hävd vilket innebär att demilitariseringen och neutraliseringen utgör gällande

regional sedvanerätt som även binder stater som inte har undertecknat konventionerna.

Demilitariseringen och neutraliseringen har även beaktats inom ramen för Finlands medlemskap i Europeiska unionen genom att det s.k. Ålandsprotokollet, som har fogats till Finlands anslutningsfördrag, vilket hänvisar till Ålands särställning enligt folkrätten. I Finlands regerings proposition om Lissabonfördraget konstateras att hänsyn måste tas till internationella förpliktelser som gäller demilitariseringen och neutraliseringen av Åland vid genomförandet av Lissabonfördragets säkerhetsgaranti eller biståndsklausul (RP 23/2008 rd).

Landskapsregeringen konstaterar att Ålands särskilda status, det så kallade Ålandsexemplet, fortsättningsvis väcker stort intresse internationellt. Grupper besöker Finland för att studera Ålandsexemplet och Åland presenteras utomlands. Ålandsexemplet en del av vad Finland har att erbjuda vid internationell konfliktlösning, där Ålandsexemplet kan användas konstruktivt och som inspirationskälla.

Det säkerhetspolitiska läget i dag

Den säkerhetspolitiska situationen i Östersjön är i dag förändrad med en ökad säkerhetspolitisk oro jämfört med några år tillbaka i tiden även om det säkerhetspolitiska läget i Östersjön bedöms vara stabilt.

Ålands demilitarisering och neutralisering är mot bakgrund av den rådande säkerhetspolitiska situationen i allra högsta grad relevant. Detta har kommit till uttryck genom att Ålands särställning under det senaste året diskuterats i offentligheten vid ett flertal tillfällen, vilket även har lett till att medvetenheten om Ålands säkerhetspolitiska betydelse har ökat avsevärt.

Landskapsregeringen anser att det finns skäl att redogöra för Ålands särskilda folkrättsliga ställning i Finlands utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelse. Syftet med detta skulle främst vara att klargöra och befästa demilitariseringens och neutraliseringens fortsatta betydelse inom ramen för de förändringar som sker eller kan komma att ske i den utrikes- och säkerhetspolitiska omgivningen. Landskapsregeringens uppfattning är att Ålands demilitarisering och neutralisering utgör en stabiliserande faktor i Östersjöområdet och landskapsregeringen anser därför att det är av största vikt att Ålands demilitarisering och neutralisering upprätthålls och att dess giltighet kontinuerligt hävdas oavsett nationella eller internationella förändringar på det säkerhetspolitiska planet.

Efter terrordåden i Paris i november 2015 bad Frankrike övriga EU-länder om hjälp med hänvisning till artikel 42.7 fördraget om Europeiska unionen. Det är första gången artikeln har använts, och det har gett

upphov till en diskussion om tillämpningen av artikeln i praktiken. I riket pågår arbetet med att lagstifta om förfarandena då Finland lämnar eller mottar internationellt bistånd. Landskapsregeringen har i det ärendet lämnat ett skilt utlåtande (Brev 21Rk1c, 10.3.2016, ÅLR2016/1190) där landskapsregeringen konstaterar att Ålands demilitariserade och neutraliserade status är av en sådan karaktär och omfattning att den kvarstår även om riket deltar i ett närmare försvarspolitiskt samarbete. Landskapsregeringen framhåller även att det tydligare borde klargöras hur lagen kommer att tillämpas för Ålands del. Om exempelvis en terrorattack eller kärnkraftsolycka, vilka omfattas av lagförslaget, inträffar på Åland borde det vara klarlagt hurudant internationellt bistånd som kan anses vara förenligt med konventionerna.

Försvarsministeriets utredning

Redan i samband med beredningen av Finlands säkerhets- och försvarspolitiska redogörelse 2009 diskuterades Ålands särställning i riksdagens utskott. Riksdagens utrikesutskott underströk att ”det måste vara behörigen klarlagt hur Ålands särställning ska beaktas i olika slag av framtida icke-militära krissituationer- som oljekatastrofer och terroristangrepp- och hur gränsbevakningen har ordnats med tanke på militära krissituationer.” (UtUU 5/2009 rd). I försvarsutskottets betänkande konstaterades att ”Ålands folkrättsliga status måste beaktas i Finlands säkerhetspolitik. Den säkerhets- och försvarspolitiska utvecklingen i Europeiska unionen inverkar inte på Ålands folkrättsliga status. Men det är bra att klarlägga hur Ålands särställning ska beaktas i olika slag av framtida militära krissituationer för att myndigheterna ska ha adekvat beredskap.” (FsUB 4/2009)

Enligt statsrådets säkerhets- och försvarspolitiska redogörelse 2012 skulle statsrådet utreda ”hur landskapets Ålands särställning också framöver ska beaktas i samband med eventuella oljekatastrofer och andra krissituationer, och hur man ska säkerställa att de berörda myndigheterna har tillräcklig beredskap.” Försvarsministeriet tillsatte under hösten 2014 utredningen som slutfördes i april 2015. Syftet med utredningen var bland annat att kartlägga i vilka situationer handräckning av försvarsmakten till landskapsmyndigheter kan bli aktuell därför att försvarsmakten är den enda myndigheten som har den kunskap/utrustning som krävs för uppdraget. Av utredningen framgår bl.a. att

- För tillräcklig beredskap vid eventuella olyckor och andra civila krissituationer som sker på Åland krävs det en utredning som är gemensam för statsrådet och som är mer omfattande än den utredning som gjorts
- Det råder olika uppfattningar om i hurdana myndighetssituationer och i vilken mån de internationella fördrag som garanterar Ålands särställning tillåter försvarsmaktens närvaro på Åland. I rikets lagberedning har inte

heller alltid beaktats Ålands särställning och de krav den ställer på myndigheternas verksamhet i synnerhet när det är frågan om försvarsmaktens myndighetsstödsuppgifter.

- Det är viktigt att Ålands särställning tas upp vid lagberedningen och att det bedöms vilka konsekvenser den lagstiftning som bereds har för Åland.

Av utredningen framgår även att antalet handräckningsuppdrag från försvarsmakten till Åland i praktiken förekommit i cirka två till fem fall per år. Uppdragen har rört identifiering och rövning av misstänkta militära sprängladdningar, oljebekämpning samt handräckning till gränsbevakningsväsendet rörande underhållet av övervakningssystem som kräver teknisk specialkunskap.

Landskapsregeringen anser att det är positivt att läget har kartlagts och anser att arbetet med att klargöra de frågor som kvarstår måste fortgå i samarbete mellan landskapsregeringen och berörda myndigheter i riket.

Utredning av konsekvenserna av ett Natomedlemskap

Landskapsregeringen konstaterar, med hänvisning till folkrätten och traktaträtten, att Ålands demilitariserade och neutraliserade status är av en sådan karaktär och omfattning att den kvarstår oberoende av hur Finland ställer sig till närmare försvarspolitiskt samarbete i form av ett Natomedlemskap. Landskapsregeringen finner det befogat att redan i detta skede analysera olika handlingsalternativ för beaktandet av Ålands demilitariserade och neutraliserade status inom ramen för eventuella förändringar i Finlands alliansfrihet.

Slutsatser

Landskapsregeringen anser att ställningstaganden i den utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelsen som rör Åland ska utarbetas i samarbete mellan landskapsregeringen och berörda riksmyndigheter.

Landskapsregeringen önskar fortlöpande information om hur arbetet med den utrikes- och säkerhetspolitiska redogörelsen fortskrider.

L a n t r å d   Katrin Sjögren

Vicelantråd   Camilla Gunell